

ŽEMĖS ŪKIO EKONOMINĖS VEIKLOS VERTINIMAS ES-27 ŠALYSE

Vaida Šapolaitė

Researcher at the Lithuanian Institute of Agrarian Economics. V. Kudirkos str. 18-2.
03105. Vilnius. Tel. 370 52622057. E-mail vaida.sapolaite@laei.lt

Įteikta 2014 05 09; priimta 2014 05 30

Žemės, kapitalo, darbo jėgos racionalus naudojimas lemia žemės ūkio gamybos ekonominio efektyvumo kartu ir ūkininkų pajamų augimą. Tyrimo tikslas – įvertinti žemės išteklių naudojimą ES-27 šalių žemės ūkyje, pasitelkiant makroekonominis rodiklius. Žemės išteklių naudojimo analizei buvo panaudoti žemės ūkio ekonominių sąskaitų ir žemės ūkio surašymo duomenys, kurie apibūdina žemės ūkio produkcijos gamybos intensyvumą pagal ūkininkavimo tipą ir jų įtaką ūkio pajamoms. Straipsnyje nagrinėjama žemės išteklių naudojimas žemės ūkyje, įvertintas santykiniais rodikliais, žemės ūkio produkcija, tarpinis vartojimas vienam hektarui žemės ūkio naudmenų, pajamos vienam sąlyginiam darbuotojui, pateikiama šių rodiklių lyginamoji analizė Europos Sąjungos (ES) šalių ūkiuose.

*Reikšminiai žodžiai: pajamos, pridėtinė vertė, produkcija, žemės ūkio ekonominės sąskaitos.
JEL kodai: E25, Q10, Q14, O13, O40.*

1. Įvadas

Lietuvai įstojus į ES, susidarė palankios galimybės pasinaudoti žemės ūkio subjektams ES struktūrine parama ir pajamų palaikymo priemonėmis, kurios leido įsigyti žemės ūkio techniką, modernizuoti ūkį, didinti dirbamos žemės naudmenų plotus, intensyviai žemės ūkio produkcijos gamybą, kartu užtikrinti gaunamų pajamų stabilumą. Siekiant užtikrinti šalies ūkio gyvybingumą ir aprūpinti vietos gyventojus kokybiškais maisto produktais, būtina gaminti produktus su didesne pridėtinė verte, paklausius vidaus ir užsienio rinkoms produktus.

Racionalus naudojimas pagrindinių gamybos išteklių, kaip žemės, kapitalo, darbo jėgos, didina ūkio gaunamas pajamas, garantuoja maksimalų veiklos rezultatą mažiausiomis sąnaudomis, didesnę darbo našumą. Įvertinant Lietuvos ir kitų ES šalių žemės ūkio veiklos plėtros galimybes, didelės reikšmės veiklos rezultatams turi pasirinktas racionalus ūkio dydis, ūkininkavimo tipas bei optimali gamybos struktūra, panaudojimas visų turimų galimybių produkcijos gamybos didinimui.

Naujosios ES valstybės narės pamažu mažina pajamų lygio atotrūkį nuo senųjų ES valstybių narių, bet vis dar išlieka ūkio pajamų diferenciacija. Tačiau ES-27 šalių ūkiuose gaunamų pajamų iš žemės ūkio veiklos lygis labai skiriasi dėl skirtingos ūkių struktūros, gamybos krypties įvairovės, žemės ūkio technikos apsirūpinimo lygio, gamtinių sąlygų ir kitų veiksnių. 2012 metais ES-2 (Bulgarija, Rumunija) ir ES-10 vidutinės vieno sąlyginio darbuotojo pajamos sudarė – atitinkamai 3795 EUR ir 6162 EUR, tai atitiko 16 proc. ir 26 proc. ES-15 vidurkio (23690 EUR), Lietuvos – 7372

EUR ir 31 proc. Todėl tikslinga palyginti ir įvertinti svarbiausių veiksnių įtaką ūkio pajamoms naudojant ekonominius rodiklius.

Tyrimo tikslas – įvertinti žemės išteklių naudojimą ES-27 šalių žemės ūkyje, pasitelkiant makroekonominis rodiklius. Tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**: 1) palyginti ir įvertinti Lietuvos ir kitų ES šalių ekonominius rodiklius, apibūdinančius žemės ūkio produkcijos gamybos intensyvumą; 2) nustatyti Lietuvos ir ES šalių ūkiuose ūkininkavimo tipų įtaką veiklos ekonominiams rezultatams.

2. Tyrimo metodika

Siekiant išryškinti ES šalių ūkiuose žemės išteklių naudojimo pranašumus ir tendencijas buvo naudoti žemės ūkio ekonominių sąskaitų (ŽŪES) skaičiavimų rezultatai bei visuotinio žemės ūkio surašymo duomenys, apdoroti matematiniais statistiniais metodais. Žemės ūkio veiklos rezultatų analizei atlikti buvo taikomi teorinės analizės, mokslinės informacijos apibendrinimo bei panaudoti statistinių duomenų analizės, grupavimo, lyginimo, sisteminimo metodai.

Atliekant tyrimą buvo naudoti 2012 metų ŽŪES ir 2010 metų Žemės ūkio surašymo duomenys, taikant vienodą žemės ūkio valdų klasifikaciją pagal ūkininkavimo tipą. ŽŪES sistema leidžia įvertinti žemės ūkio produkciją, tarpinį vartojimą, bendrąją pridėtinę vertę, o žemės ūkio surašymo pagrindu apskaičiuoti standartinės produkcijos vertę. Tyrime remtasi Eurostato standartinės produkcijos apibrėžimu, kuris naudojamas įvertinant ES šalių gamybos potencialą, atliekant lyginamuosius vertinimus, analizuojant gamybos struktūrą, pajamas pagal ūkininkavimo tipus. Naudojant žemės ūkio surašymo duomenis apskaičiuota visų didesnių nei vienam hektarui ūkių standartinės produkcijos vertė, kuri nusako ūkio ekonominį dydį, specializacijos kryptį (tipologiją). Standartinės produkcijos vieneto vertės skaičiavimams imami vidutiniai penkerių metų duomenys, eliminuojant kainų ir gamtinių-klimatinių sąlygų svyravimus. Lyginant ŽŪES ir standartinės produkcijos vertės apskaičiuotus rodiklius buvo atskleisti esminiai žemės ūkio veiklos žemės išteklių naudojimo skirtumai.

ŽŪES yra pagrindinis šaltinis įvertinant ekonominę padėtį žemės ūkyje ir kartu su kitais statistikos tyrimais suteikia galimybes analizuoti gamybos, kainų ir produktyvumo pokyčius (Kniepert, 2007; Šapolaitė, 2011). Lietuvos mokslininkai, nagrinėdami Lietuvoje ūkių veiklos ekonominį efektyvumą, ir siekdami įvertinti ūkių pajamų augimo pokyčius, naudoja santykinis ekonominius rodiklius (Vitunskienė, 2003). Kiti autoriai šalies ūkininkų ūkių ekonominį efektyvumą nagrinėja apsiribodami daliniais veiklos efektyvumo matavimo rodikliais, išreiškiamais gamybos rezultato ir panaudotų gamybos išteklių sąnaudų santykiu, arba atvirkščiai (Vinciūnienė, 2009).

Šalies ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo klausimus nagrinėję mokslininkai pasirinkdavo pagrindinius gamybos veiksnis ir jų racionalaus derinimo įtaką produkcijos gamybos apimčiai, įvertinant gamybos rezultatų ir panaudotų gamybos išteklių sąnaudų santykiu, atskleidžia sąsajas tarp ūkininkų ūkio dydžio ir ūkių techninio efektyvumo (Kriščiukaitienė, 2010). Pabrėžtina, kad veiklos ekonominio

efektyvumo matavimo metodika orientuojasi į tokią, kuri atspindi visų gamyboje naudojamų veiksnių indėlį žemės ūkio produkcijos gamybai.

Daug dėmesio skiriama vertinant ūkių ekonominį efektyvumą, išskiriant žemės naudojimą kaip vieną iš gamybos išteklių veiksnių. Racionalus naudojimas žemės išteklių lemia žemės ūkio veiklos ekonominį efektyvumą. Žemės kokybė nevienoda, taigi įdedant vienodai darbo ir lėšų, gaunami skirtingi rezultatai. Taip pat lemia ūkio gamybinės krypties, pasėlių struktūros pasirinkimas (Aleknavičius, 2011; Kazakevičius, 2011). Taip pat mokslininkai nagrinėja racionalaus dydžio ūkius, kuriuose turėtų būti racionaliai naudojami kapitalas, žemė ir darbas. Geriausi gamybos rezultatai pasiekiami ūkiuose, kuriuose efektyviai suderinama dirbama žemės plotas, apsirūpinimas pagrindinėmis gamybinėmis priemonėmis ir darbo jėga (Kriščiukaitienė, 2007).

Užsienio mokslinėje literatūroje autoriai (Wolz, 2007; 2006; Hudečková, 2003 ir kt.) nagrinėja ne tik ūkio gamybos veiklos efektyvumą lemiančius tradicinius gamybos veiksnius, t. y. žemės, darbo jėgos ir kapitalo, bet aptaria ir socialinį kapitalą. Socialinis kapitalas suvokiamas kaip socialinių ryšių tarp žmonių išraiška ir apibūdinamas kaip tinklai, normos ir pasitikėjimas, kurie palengvina koordinavimą ir bendradarbiavimą siekiant tarpusavio naudos. Socialinis kapitalas susideda iš socialinių tinklų ir organizacijų, kuriomis naudojasi ūkininkai gaminantys žemės ūkio produkciją ne tik vartojimui, bet ir keitimui ar pardavimui. Jei ūkiuose, kuriuose socialinis kapitalas yra gerai išvystytas, turi teigiamą rezultatą visiems ūkio darbuotojams, sukuria papildomą finansinį kapitalą ir turi įtakos ūkių plėtrai.

Didžiulį efektą turi strateginis kooperatyvų vadovavimas bei ūkininkų mokymasis visą gyvenimą sistemos kaimo vietovėse rėmimas. Išsilavinęs ir su patirtimi ūkio vadovas bei turintis atitinkamą kvalifikaciją darbuotojai yra svarbus veiksnys pigesnės ir geresnės kokybės produkcijos gamybai vidaus ir užsienio rinkoms. (Striķis, 2007). Taigi socialinis kapitalas gali būti išskiriamas atskiru gamybos veiksmu, kuris yra reikšmingas ūkių gamybinės veiklos rezultatų gerinimui bei pajamų augimui.

3. Rezultatai

Žemės išteklių naudojimo lygiui įvertinti ES šalyse narėse naudoti šie veiklos ekonominiai rodikliai: žemės ūkio produkcijos vertė (gamintojo kainomis), tarpinio vartojimo išlaidos tenkančios vienam hektarui ir sutartinis gyvulių skaičius 100 ha žemės ūkio naudmenų, pajamos iš žemės ūkio veiklos vienam sąlyginiam darbuotojui (1 lentelė).

ŽŪES pagrindu atlikti skaičiavimai rodo, kad pagal šiuos makroekonominis rodiklius 2012 metais pirmavo Nyderlandai, Malta ir Belgija – žemės ūkio produkcijos vertė sudarė – atitinkamai 14258 EUR/ha, 10993 EUR/ha ir 6336 EUR/ha.

1 lentelė. Ekonominiai žemės ūkio veiklos rodikliai ES šalyse 2012 m.

Šalis	Žemės ūkio produkcija* (gamintojo kainomis) ↓	Tarpinio vartojimo išlaidos	Bendroji pridėtinė vertė (gamintojo kainomis)	Tiesioginės išmokos	Vidutinis sąlyginis gyvulių skaičius**	Pajamos iš žemės ūkio veiklos
	EUR/ha ŽŪN				Vnt. /100 ha ŽŪN	EUR/SD
ES-27	2219	1355	863	312	53	14466
ES-15	2588	1638	1019	349	64	23690
ES-10	1406	924	482	266	36	6162
Nyderlandai	14258	9688	4570	566	270	32318
Malta	10993	6196	4797	1744	191	13776
Belgija	6336	4602	1734	553	227	39237
Kipras	6244	3355	2888	386	153	13768
Danija	4448	3101	1347	382	118	59344
Vokietija	3228	2263	965	439	87	29060
Liuksemburgas	3135	2145	945	508	117	25318
Italija	2803	1335	1468	271	42	14176
Prancūzija	2631	1568	1063	328	59	34738
Graikija	2541	1265	1276	737	51	15325
Austrija	2512	1481	1031	563	70	20513
Slovėnija	2396	1589	807	524	81	5103
Suomija	2069	1471	598	944	39	28479
Švedija	2034	1451	583	346	45	31956
Ispanija	1777	881	896	280	46	25458
Portugalija	1740	1186	554	287	47	6391
J. Karalystė	1594	1033	561	218	57	34646
Lenkija	1566	991	575	273	45	4863
Airija	1562	1168	394	395	106	16321
Vengrija	1439	955	484	311	24	7643
Čekijos Resp.	1405	1018	387	345	35	18140
Slovakija	1243	944	299	254	26	12866
Rumunija	1104	629	475	127	28	3496
Lietuva	983	635	348	131	28	7372
Estija	935	563	372	200	26	18025
Bulgarija	840	539	301	144	14	4950
Latvija	496	378	118	102	20	4069

Šaltinis: Eurostato duomenų bazė. Žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenys

* ŽŪP – visi per ataskaitinį laikotarpį pagaminti žemės ūkio produktai, augalininkystės ir gyvulininkystės paslaugų veiklos ir neatskiriamos ne žemės ūkio veiklos produkcija. ** Be paukščių ir arklių. ↓ ES šalių duomenys suranguoti mažėjančia tvarka.

Blogiausi rodikliai 2012 metais buvo Latvijos, kur žemės ūkio produkcijos vertė vienam hektarui žemės ūkio naudmenų sudarė 496 EUR/ha, Estijos – 935 EUR/ha,

Lietuvos – 983 EUR/ha, geriausi – Slovėnijos 2396 EUR ha. Pastaroji šalis lygiuojasi į senbuves ES šalis ir aplenkia net tokias šalis kaip Suomiją, Švediją, Portugaliją, Ispaniją, Jungtinę Karalystę ir Airiją.

Įvertinus ES-27 šalių **tarpinio vartojimo išlaidas** vienam hektarui žemės ūkio naudmenų parodė, kad 2012 metais išlaidos didžiausios buvo Nyderlanduose – 9688 EUR/ha, Maltoje – 6196 EUR/ha, Belgijoje – 4602 EUR/ha, mažiausios Latvijoje – 378 EUR/ha, Estijoje – 563 EUR/ha, Lietuvoje – 635 EUR/ha.

Bendroji pridėtinė vertė tenkanti žemės ūkio naudmenų ploto vienetui, analogiškai, kaip ir žemės ūkio produkcijos vertė, 2012 metais didžiausia buvo Nyderlanduose – 4570 EUR/ha, Maltoje – 4797 EUR/ha, Kipre – 2888 EUR/ha. Prasčiausi rodikliai 2012 metais buvo Latvijos, kur pridėtinė vertė vienam hektarui žemės ūkio naudmenų sudarė – 118 EUR/ha, Lietuvos – 348 EUR/ha, Estijos – 372 EUR/ha, geriausi – Slovėnijos 807 EUR/ha.

Pagal ūkiuose laikomų vidutinį sutartinį gyvulių skaičių 100 ha žemės ūkio naudmenų, ES-27 šalyse svyruoja nuo 14 iki 270 gyvulių. Daugiausia jų auginama Nyderlandų ūkiuose – 270 sutartiniai gyvuliai, Belgijos – 227, Maltos – 191, Kipro – 153, Danijos – 118 sutartiniai gyvuliai. Mažiausiai ūkiuose laikomų sutartinių gyvulių skaičius buvo Bulgarijos – 14, Latvijos – 20, Vengrijos – 24, Estijos, Lietuvos ir Slovakijos po 26 sutartinius gyvulius.

Palyginus Lietuvą su Nyderlandais, pridėtinės vertės vienam hektarui žemės ūkio naudmenų rodiklis yra net 13 kartų didesnis. Todėl, įvertinus Lietuvos žemės ūkio gaunamas pajamas iš žemės ūkio veiklos, svarbu pasirinkti tinkamą ūkių specializaciją.

Pagal standartinės produkcijos vertės vienam hektarui žemės ūkio naudmenų rodiklį našiausia gamyba yra Nyderlandų, Maltos, Belgijos Kipro, Italijos, Danijos, Vokietijos, Liuksemburgo, Austrijos ūkiuose (2 lentelė). Šiose šalyse gaminami didesnę pridėtinę vertę turintys produktai, nes plėtojami specializuoti ūkiai, užsiimantys paukštininkyste, kiaulininkyste, pienininkyste, daržininkyste, turi konkurencinį pranašumą, kurių dėka gaunami geresni veiklos rezultatai, tuo pačiu sudaro palankesnes sąlygas gauti didesnes pajamas. Mažiausiai standartinės produkcijos vertės iš vieno hektarui žemės ūkio naudmenų gaunama Latvijos, Lietuvos, Bulgarijos, Estijos, Rumunijos ūkiuose.

ES-27 šalyse vyrauja pienininkystė ir galvijų auginimas auginimas. Pagal šias ūkininkavimo kryptis pirmauja Maltos, Kipro, Nyderlandų, Belgijos, Danijos, Italijos, Graikijos, Vokietijos ūkiai, o mažiausia gamyba buvo Latvijos, Slovakijos, Lietuvos, Čekijos Respublikos, Estijos ūkiuose. Pagal kiaulininkystės kryptį pirmauja Maltos, Kipro, Nyderlandų, Italijos, Airijos, Graikijos, Belgijos ūkiai, o mažiausia gamyba – Suomijos, Lenkijos, Švedijos, Latvijos ūkiuose. Pagal paukštininkystės kryptį pirmauja Maltos, Italijos, Portugalijos, Nyderlandų, Ispanijos, Kipro ūkiai, o mažiausia gamyba buvo Rumunijos, Suomijos, Švedijos ūkiuose.

2 lentelė. Standartinės produkcijos vertė pagal ūkininkavimo tipus ES-27 šalyse 2010 metais, tūkst. EUR/ha

	Javų, aliejinių ir ankštinių augalų	Daržininkystė	Daugiamėčių augalų auginimas	Pienininkystė	Galvijų auginimas ir penėjimas	Pienininkystė, galvijų auginimas ir penėjimas	Kiaulininkystė	Paukštininkystė	Įvairių grūdais šeriamų gyvulių	Mišri augalininkystė ir gyvulininkystė
ES-27	0,6	23,2	3,6	2,4	0,9	1,6	9,2	19,4	4,6	1,2
ES-15	0,8	28,8	3,8	2,8	0,9	1,7	10,0	22,9	10,5	1,4
ES-12	0,5	8,5	1,7	1,3	0,5	1,0	5,4	11,6	2,5	1,0
Nyderlandai	1,2	73,9	17,0	5,5	6,6	4,6	42,7	64,8	39,7	6,0
Malta	:	10,5	3,1	44,8	8,6	19,3	148,0	106,8	24,8	7,1
Belgija	1,2	32,9	16,0	4,0	3,3	3,1	23,3	31,5	29,4	3,4
Kipras	0,3	11,5	2,5	8,4	2,2	-	91,1	52,2	7,4	2,0
Italija	1,2	28,8	5,1	5,0	2,1	2,2	37,6	90,4	26,1	2,6
Danija	0,9	24,7	8,2	3,8	1,4	2,3	7,0	9,5	6,3	1,2
Vokietija	1,0	48,4	9,1	2,6	1,3	2,3	5,8	18,2	8,0	1,7
Liuksemburgas	0,8	21,2	11,5	2,2	1,1	2,0	4,7	-	-	1,4
Austrija	0,7	43,6	7,6	2,2	1,1	1,4	6,0	9,6	5,7	1,8
Graikija	0,6	13,4	2,5	4,5	2,9	3,9	25,6	37,1	4,1	1,5
Slovėnija	0,9	12,4	3,4	2,7	1,0	1,7	5,1	10,1	5,0	1,8
Prancūzija	0,9	24,4	7,9	1,7	0,7	1,3	7,9	10,3	6,4	1,3
Ispanija	0,4	16,2	1,7	4,4	0,8	2,3	12,7	55,5	18,4	0,8
Suomija	0,4	14,9	2,0	2,3	1,2	1,9	3,2	4,9	-	0,9
Lenkija	0,6	7,7	1,7	1,6	0,9	1,1	3,7	15,0	2,1	1,1
Portugalija	0,6	16,0	1,3	5,1	0,5	1,7	13,6	64,9	7,9	0,7
J. Karalystė	0,9	29,5	7,1	3,2	0,7	1,4	10,2	25,1	6,3	1,2
Švedija	0,6	12,0	5,3	2,1	0,7	1,3	4,3	8,3	-	1,0
Vengrija	0,6	7,5	1,6	1,6	0,3	0,5	8,7	15,3	4,2	1,0
Čekijos Resp.	0,7	14,3	3,9	1,2	0,4	0,7	17,6	28,1	9,6	1,1
Slovakija	0,6	22,3	1,1	0,7	0,3	0,5	8,9	25,5	12,3	0,9
Airija	0,8	41,4	3,5	2,0	0,5	1,2	30,1	10,5	0,6	0,8
Rumunija	0,4	15,0	1,6	1,3	1,1	1,4	9,0	3,6	1,9	0,9
Estija	0,3	6,3	0,3	0,9	0,3	0,5	10,5	9,0	0,8	0,6
Bulgarija	0,4	7,3	0,9	1,7	0,4	1,3	8,8	18,5	4,8	1,0
Lietuva	0,4	1,4	0,4	0,7	0,3	0,5	17,3	13,2	0,8	0,6
Latvija	0,4	1,8	0,3	0,5	0,1	0,3	4,8	9,3	0,9	0,4

Šaltinis: Eurostato duomenų bazė. Visuotinio žemės ūkio surašymo duomenys 2010 metai.

Augalininkystės sektoriuje pagal ūkininkavimo tipą ir svarbą vyrauja daržininkystė ir pirmąja Nyderlandų, Vokietijos, Austrijos, Airijos, Belgijos ūkiai. Mažiausia gamyba buvo Lietuvos, Latvijos, Estijos ūkiuose. Daugiamečių augalų auginimo sektoriuje (t. y. vaisių ir citrusinių vaisių, įvairių daugiamečių augalų), pirmąja Nyderlandų, Belgijos, Liuksemburgo, Vokietijos, Danijos ūkiai. Mažiausia gamyba buvo Estijos, Latvijos, Lietuvos, Bulgarijos ūkiuose.

Taigi skirtumas tarp ES-15 ir ES-12 šalių ūkiuose pagal ūkininkavimo tipus tarp daugiausia ir mažiausia gaminančių standartinės žemės ūkio produkcijos vertės iš vieno hektaro yra didesnis nei du kartus, o palyginant atskirų šalių skirtumai siekia 10 ir daugiau kartų. Viena iš priežasčių yra tai, kad naujosiose ES šalyse vyrauja smulkūs (pusiau natūriniai) ūkiai, gaminantys žemės ūkio produkciją ir sunaudojantys daugiau nei 50 proc. savo vartojimui.

ES-15 šalys narės labiau orientuotos į didesnės sukuriamos pridėtinės vertės sektorių, t.y. daržininkystę, daugiamečių augalų auginimą, paukštininkystę, kiaulininkystę, gyvulininkystės ir pieno produktų gamybą, o ES-12 šalys narės labiau orientuojasi į javų, aliejinių ir ankštinių augalų auginimą, pienininkystę, mišrią augalininkystę ir gyvulininkystę. Remiantis šalių praktika, svarbu pasirinkti atsižvelgiant į gamtines sąlygas, tokį ūkininkavimo tipą, kuris užtikrintų didesnę produkcijos kiekį, gaminti paklausius, pelną duodančius produktus.

Nagrinėjant ES-27 šalių ūkių standartinės produkcijos vertės struktūrą (3 lentelė) pastebima, kad nemaža dalis tenka pelningesnių žemės ūkio augalų auginimui, tai yra daugiamečių augalų, daržininkystei bei gyvulininkystės ir pieno produktų gamybai. ES-15 narių šalių 2010 m. standartinės produkcijos vertės struktūroje pagal ūkininkavimo tipus didžiausią žemės ūkio produkcijos gamybos dalį 23,8 proc. sudarė ūkiai, laikantys ganomus gyvulius t.y. užsiimantys pienininkyste, galvijų auginimu ir penėjimu, daržininkystė 15,3 proc., daugiamečių augalų auginimas – 13,5 proc., kiaulininkystė – 10,6 proc., paukštininkystė – 6,9 proc. Kiek mažesnę dalį (beveik 7,2 proc.) sudarė ūkiai, užsiimantys tik augalininkyste ir auginantys javus, aliejinius, ankštinius augalus.

ES-12 narių šalių 2010 m. standartinės produkcijos vertės struktūroje pagal ūkininkavimo tipus didžiausią žemės ūkio produkcijos gamybos dalį 15,5 proc. sudarė ūkiai, užsiimantys tik auginantys javus, aliejinius ir ankštinius augalus, beveik 15,1 proc. sudarė ūkiai, laikantys ganomus gyvulius (t. y. užsiimantys pienininkyste, galvijų auginimu ir penėjimu). Kiek mažesnę dalį sudarė paukštininkystės ūkiai – 8,6 proc., kiaulininkystės – 6,8 proc. ir daržininkystės – 6,3 proc.

Lietuvos ūkių žemės ūkio gamybos struktūroje didžiausią dalį sudaro javų, aliejinių ir ankštinių augalų – 25,3 proc., pienininkystė – 24,5 proc., mišri augalininkystė ir gyvulininkystė – 20,1 proc. Mažesnę dalį sudaro įvairių grūdais šeriamų gyvulių – 0,1 proc., galvijų auginimas ir penėjimas – 0,3 proc., avių, ožkų ir kitų ganomų gyvulių – 0,3 proc., daugiamečių augalų auginimas – 0,4 proc. Tokią gamybos struktūrą lėmė santykinai didesnės kainos ir parama augalininkystės produkcijos gamybai.

3 lentelė. Standartinės produkcijos vertės struktūra pagal ūkininkavimo tipus ES šalyse 2010 metais, proc.

	Javų, aliejinių ir ankštinių augalų	Daržininkystė	Daugiamėčių augalų auginimas	Pienininkystė	Galvijų auginimas ir penėjimas	Pienininkystė, galvijų auginimas ir penėjimas	Kiaulininkystė	Paukštininkystė	Įvairių grūdais šeriamų gyvulių	Mišri augalininkystė ir gyvulininkystė
ES-27	8,5	9,6	13,5	15,9	4,7	2,0	10,0	7,2	0,7	8,1
ES-15	7,2	10,3	15,3	16,5	5,3	2,0	10,6	6,9	0,5	6,3
ES-12	15,5	6,3	3,6	12,5	0,9	1,6	6,8	8,6	1,8	18,2
Nyderlandai	0,2	37,0	6,5	23,9	4,7	0,6	11,8	6,1	0,4	2,5
Malta	:	27,8	2,7	16,4	0,4	1,4	10,8	7,8	3,4	3,4
Belgija	0,6	13,8	4,0	13,8	10,1	6,5	20,1	3,3	1,3	9,7
Kipras	1,1	14,0	17,6	15,5	0,2	0,0	12,9	3,6	0,5	2,4
Italija	5,2	8,6	27,7	9,2	3,9	0,7	9,9	8,0	0,3	2,9
Danija	7,4	6,0	5,2	23,8	1,6	0,2	37,4	2,1	0,5	1,9
Vokietija	6,9	7,2	4,8	25,8	3,1	2,9	12,4	4,8	0,5	12,5
Liuksemburgas	0,8	2,4	7,0	46,3	9,2	17,3	2,1	0,0	0,0	5,1
Austrija	3,8	4,3	14,5	22,2	4,4	7,6	18,3	3,8	0,5	5,1
Graikija	4,4	8,2	35,2	1,6	3,4	1,5	1,7	3,0	0,0	7,5
Slovėnija	2,0	3,0	8,3	30,9	12,3	2,7	3,4	6,3	0,4	12,9
Prancūzija	11,6	6,4	21,7	13,0	5,3	2,9	4,7	7,0	0,6	8,5
Ispanija	7,5	12,6	21,0	6,7	6,1	0,5	14,9	9,7	1,1	3,0
Suomija	10,0	14,5	0,3	36,8	6,1	4,3	9,3	3,0	0,0	3,5
Lenkija	9,5	8,2	3,0	15,9	0,4	1,4	8,2	9,7	0,7	19,6
Portugalija	2,0	8,9	17,1	16,4	9,5	0,7	6,9	7,7	0,8	7,3
J.Karalystė	13,4	5,7	2,1	22,7	7,7	2,7	3,5	12,1	0,2	6,8
Švedija	8,8	7,1	0,4	35,2	10,4	0,1	7,4	4,3	0,0	7,2
Vengrija	25,7	4,3	4,5	6,6	0,5	0,3	6,4	19,2	2,5	15,4
Čekijos Resp.	14,1	1,5	3,4	8,5	3,2	1,1	4,5	4,4	2,9	35,5
Slovakija	20,3	8,3	0,7	10,3	1,6	3,1	2,9	9,0	0,4	28,0
Arija	4,1	3,2	0,1	40,5	23,5	4,6	5,9	2,3	0,0	2,6
Rumunija	15,1	5,9	4,8	5,2	0,4	3,0	6,3	3,9	4,1	13,2
Estija	14,6	5,2	0,1	39,4	2,7	2,8	10,2	2,9	0,1	8,3
Bulgarija	38,5	6,5	2,4	10,3	0,3	0,8	4,7	8,1	1,0	8,2
Lietuva	25,3	1,7	0,4	24,5	0,3	1,1	5,9	4,6	0,1	20,1
Latvija	27,1	1,4	0,6	27,7	0,6	0,9	6,7	8,9	0,5	13,7

Šaltinis: Visuotinio žemės ūkio surašymo duomenys 2010 metai.

Pateikti pagrindiniai žemės naudojimo ekonominiai rodikliai rodo, kad žemės išteklių naudojimo lygis tarp ES-27 šalių yra labai skirtingas. Šalies gamybos ekonominį efektyvumą sąlygoja skirtingos žemės ūkio produkcijos gamybos (auginimo) technologijos, žemės ūkio technikos ir darbo išteklių panaudojimas, ūkininkavimas

nevienodo derlingumo žemėse, teikiama parama (subsidijos gamybai), žemės ūkio produktų ir gamybos išteklių kainos.

4. Išvados

1. Žemės išteklių naudojimo žemės ūkyje analizei buvo panaudoti ūkių veiklos ekonominiai rezultatai, įvertinti ŽŪES ir Žemės ūkio surašymo rodikliais.

2. Našiausiai žemės ūkio naudmenos naudojamos tose šalyse, kuriose vyrauja pelningesnės ūkininkavimo kryptys, kaip daugiamečių augalų, daržininkystės bei gyvulininkystės ir pieno produktų gamyba. Lietuvos ūkiuose gamybos ekonominiai rodikliai yra vieni iš mažiausių ir lenkia tik Estiją, Bulgariją ir Latviją.

3. Standartinės produkcijos vienam hektarui žemės ūkio naudmenų vertės struktūra pagal ūkininkavimo tipus ES-27 šalyse matosi ryški gamybos įvairovė. Žemės ūkio veiklos pajamos priklauso nuo plėtojamo ūkininkavimo tipo. Pagal standartinę produkciją vienam hektarui ŽŪN pirmauja Nyderlandai (10,1 tūkst. EUR) ir didžiausią dalį struktūroje sudaro daržininkystė 37 proc., pienininkystė – 24 proc., o Lietuvoje (557 EUR) – atitinkamai vyrauja javai 25 proc., pienininkystė – 24,5 proc.

4. Atsižvelgus į ŽŪES ir Žemės ūkio surašymo analizės rezultatus galima teigti, kad didesnes pajamas ūkiai gali gauti dėka tinkamai pasirinktos pelningesnės specializacijos krypties.

Literatūra

1. Aleknavičius, P., Stravinskienė, V. (2011). Žemės savybių įtaka žemės ūkio plėtrai Lietuvoje // *Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje*. Nr. 2. 188–198.

2. Hudečková, H., Lošták, M. (2003). Social capital in the change of the Czech agriculture // *Agricultural Economics*. Vol. 7: 301–309.

3. Kazakevičius, Z. (2011). Žemės išteklių naudojimo Lietuvos ūkininkų ūkiuose vertinimas // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Vol. 3 (27): 94–103.

4. Kazakevičius, Z. (2007). Žemės ūkio subjektų struktūriniai ir veiklos pokyčiai // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Vol. 4 (11): 42–49.

5. Kniepert, M., Mayer, C., M. Ortner, K. (2008). Trends in agricultural economy and policy 1964 to 2007 analysed in the framework of the Economic Accounts for Agriculture // *Erschienen 2009 im Jahrbuch der Österreichischen Gesellschaft für Agrarökonomie*. Vol. 18(1): 1–10.

6. Kriščiukaitienė, I., Tamošaitienė, A., Andrikienė, S. (2007). Racionalaus dydžio ūkių modeliavimas // *Žemės ūkio mokslai*. Vol. 14: 78–85.

7. Kriščiukaitienė, I., Tamošaitienė, A., Andrikienė, S. (2010). Lietuvos ūkininkų ūkių gamybinio potencialo kompleksinis vertinimas // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Vol. 22 (3): 87–95.

8. Strīķis, V., Pelše, M., Leikučs, J. (2007). Social capital in farms of Latvia // *Žemės ūkio mokslai*. Vol. 14: 86–90.

9. Šapolaitė, V. (2011). Žemės ūkio bendroji pridėtinė vertė ir pajamos, jų didinimo veiksniai // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Vol. 4(28):127–139.

10. Vinciūnienė, V., Rauluškevičienė, J. (2009). Lietuvos respondentinių ūkininkų ūkių techninio ir masto efektyvumo neparimetrinis vertinimas // LŽUU mokslo darbai. Nr. 85 (38): 39–46.
11. Vitunskienė, V. (2003). Darbo našumo, kaip konkurencingumo kriterijaus, įvertinimo žemės ūkyje metodologinis modelis // LŽUU mokslo darbai. Nr. 61(14). P. 108–119.
12. Wolz, A., Fritsch, J., Pencáková, J. (2007). Structural social capital and economic performance: findings of empirical farm data in the Czech Republic // Good Governance in der Agrar- und Ernährungswirtschaft, Schriften der Gesellschaft für Wirtschafts- und Sozialwissenschaften des Landbaues e.V. Bd. 42, 2007, 46. Jahrestagung der Gewisola, Gießen, 4–6. Oktober 2006. 9 p.
13. Wolz, A., Fritsch, J., Pencáková, J. (2006). The impact of structural social capital on farm income in the Czech Republic // Agricultural Economics. Vol. 52. No. 6: 281–288.
14. Wolz, A., Fritsch, J., Reinsberg, K. (2005). The Impact of Social Capital on Farm and Household Income: Results of a Survey among Individual Farmers in Poland // Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe.

ASSESSMENT OF THE AGRICULTURAL ACTIVITY IN THE EU-27 COUNTRIES

Vaida Šapolaitė

Lithuanian Institute of Agrarian Economics

Receives 09 05 2014; accepted 30 05 2014

The rational use of land, capital and labor determine the growth of economic efficiency of agricultural production and income of farmers together. The aim is to estimate the use of production resources in the EU-27 agricultural sector, using macro-economic indicators. The analysis and assessment of the use of land resources in agriculture have been conducted on the basis of data on economic accounts for agriculture and agricultural census to describe agricultural production intensity by type of farming and its impact on farm income.

This paper examines the use of land resources in agriculture, measured by using relative indicators of agricultural output, intermediate consumption per hectare of agricultural land, the revenue per average employee and the comparative analysis these indicators in the farms of the European Union (EU) is presented.

Key words: income per capita, value added, production, economic accounts for agriculture.

JEL code: E25, Q10, Q14, O13, O40.